

1. ÜNİTE

İSLAM VE SOSYAL HAYAT

KAVRAMLAR

Hak, adalet, nikâh, talak, mehir, mahremiyet, tecessüs, fitne, tesettür, küfüv.

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Aile kurumunun toplumun ve neslin korunması açısından önemi nedir? Araştırınız.
2. Sosyal hayatı etkileyen ahlaki olumsuzluklar neler olabilir? Maddeler halinde defterinize yazınız.
3. Dinî ve ahlaki değerlerin sosyal hayattaki önemi nedir? Araştırarak defterinize yazınız.
4. Sosyal hayatın temeli olan aileyi korumak için anayasamızda bulunan maddeleri araştırarak defterinize yazınız.
5. Rûm suresi, 21. ve Nahl suresi, 90. ayetlerin mealini Kur'an-ı Kerim'den bularak defterinize yazınız.

1. Sosyal Hayatın Temeli Olarak Aile

Bir insanın yetişebileceği en güvenli ortam neresidir?

Aile, din ve hukuk açısından evlenmeleri için herhangi bir engel olmayan erkek ile kadının kendi hür iradeleriyle evlenmeleri sonucunda kurulan en küçük toplumsal yapıdır. Anne, baba ve çocuklardan meydana gelen aileye çekirdek aile denir. Büyükbaba, büyükanne, gelin, damat, çocuk, torun gibi ikiden çok neslin bir arada yaşadığı aileye ise geniş aile denir.

İslam'a göre büyükanne, büyükbaba her zaman ailenin bir parçasıdır. Kur'an-ı Kerim'de "**Rabbin O'ndan başkasına kulluk etmemenizi, anne babaya iyilikle muamele etmenizi emretti. Şayet onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlılığa ulaşırsa onlara 'öf' bile deme, onları azarlamak, onlara güzel söz söyle.**"¹ buyrulmaktadır. Bu ayete göre ebeveynlerimizin bizim yanımda yaşlanması, huzuru ailesinde bulması öngörülmekte; anne ve babanın yaşlandıklarında da ailenin bir parçası olarak kabul edilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

Görsel 1: Aile sosyal hayatın temelini oluşturur.

Aile sosyal hayatın temelini oluşturur. Bir toplumun huzur ve mutluluğu, ailedeki huzur ve mutlulukla doğrudan ilişkilidir. Bedenen ve ruhen sağlıklı nesillerin yetişmesi ailenin temel fonksiyonlarından biridir. Bu nedenle dinimiz, sağlıklı ve hayırlı nesiller yetiştirmek için evlenmeyi teşvik etmiştir. Boşanmayı başvurulacak son çare olarak görmüştür. Hatta Hz. Muhammed (s.a.v.)^{*} boşanmayı Allah'ın (c.c.)^{**} en sevmediği helal olarak nitelendirmiştir.²

Aile, insanın hayata hazırlandığı bir okuldur. Aile içinde anne ve baba gelecek nesillere yani çocuklarına işi güzel yapmayı, doğruluk ve dürüstlük üzere çalışmayı, adaletli olmayı ve paylaşmayı öğretirler.

İslam'ın aileye verdiği değer, ilk ve en önemli eğitim yuvası olmasından da kaynaklanır. İnançımızı, dinî ve ahlaki değerlerimizi, örf ve âdetlerimizi yani güzel ahlaka ait daha birçok şeyi aile içinde öğreniriz. Peygamberimiz "**Çocuğunuza bırakacağınız en güzel miras güzel ahlaktır.**"³ buyurarak ailenin en önemli görevinin çocuğu ahlaklı ve edepli yetiştirmek olduğunu vurgulamıştır.

Bir toplumun güçlü olması aile kurumunun sağlam olmasına bağlıdır. Çünkü milletin ideallerini benimsemiş bireyler ilk eğitimlerini aile içinde alırlar. Bir anne ve baba, çocuğunun sadece maddi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz. Onda sevgi, şefkat, merhamet gibi ruhunda iz bırakan tertemiz duyguları da inşa eder. Çocukların gelişip yetişmesinde, güçlü bir karaktere sahip olmasında, millî ve manevî değerleri benimsemesinde, hayata donanımlı bir şekilde başlamasında ailenin büyük rolü vardır.

¹ İsrâ suresi, 23. ayet.

^{*} Sallâllâhu aleyhi ve sellem: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) adı anıldığında söylenen "Ona salât ve selam olsun" anlamındaki dua ifadesi.

^{**} Celle celâlühû: Allah'ın (c.c.) adı anıldığında söylenen "O'nun şanı en yüce" anlamındaki övgü ifadesi.

² bk. Ebû Dâvûd, Talâk, 3.

³ Tirmizî, Birr, 33.

Ailenin tarihi insanlık tarihi ile başlar. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem (a.s.)^{***} ve eşi Hz. Havva ilk aileyi oluşturmuşlardır. İnsan nesli, Hz. Âdem (a.s.) ile Hz. Havva'nın zürriyetinden türemiş ve devam etmiştir.⁴ Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim'in (a.s.) ailesi için dua ettiği ve soyunun salih kimselerden olması için Yüce Allah'a niyazda bulunduğu anlatılmaktadır.⁵ Ailenin önemi Hz. Lokman'ın (a.s.) çocuğuna olan nasihatlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Lokman (a.s.), oğluna şirkten, nifaktan, küfürden uzak durmasını; edepli ve ahlaklı bir genç olmasını öğütlemektedir.⁶ Peygamberimiz de "Sizin en hayırlınız ailesine karşı en iyi olanınızdır. Ben de aileme karşı en iyi olanınıyım..."⁷ buyurarak aile kurumuna verdiği önemi bizlere göstermiştir.

Bütün milletler tarih boyunca aile kurumunun korunmasına önem vermiştir. Anayasamızın 41. maddesi ailenin Türk toplumunun temeli olduğunu ifade ederek devletin aile yapısını koruması, ailenin huzur ve refahı için gerekli tedbirleri alması gerektiğini vurgulamıştır.

DEĞERLENDİRELİM

- **Almanya:** "Evlilik ve aile, devlet düzeninin özel koruması altındadır." (Madde 6.)
- **Macaristan:** "Bir arada yaşamamız için en önemli çerçeveyi ailenin ve ulusun sunduğunu düşünüyoruz." (Başlangıç Metni)
- **İrlanda:** "Devlet, aileyi, doğal, ilk ve temel toplum birimi ve tüm müspet hukukun öncesinde ve üstünde, değiştirilemez ve daimi haklara sahip bir ahlaki kurum olarak tanır." (Madde 41.)
- **İspanya:** (Ailenin ve Çocukların Korunması) "Kamu makamları, ailenin sosyal, ekonomik ve hukuki korumasını sağlar." (Madde 39.)
- **Polonya:** "Bir erkek ve bir kadın birliği, hem de aile, annelik ve ebeveynlik olarak evlilik, Polonya Cumhuriyeti'nin koruması ve gözetimi altındadır." (Madde 18.)
- **Kenya:** "Aile, toplumun doğal ve temel birimi ve toplumsal düzenin gerekli temelidir ve devletin tanıma ve korumasından yararlanır." (Madde 45.)

Yukarıda, bazı devletlerin aileyle ilgili anayasa maddeleri verilmiştir. Bu devletlerin aileyi önemseyen ve koruyan ilkeleri anayasalarına koymalarının sebebi sizce nedir? Değerlendiriniz.

(Murat BİLGİN; Konur Alp KOÇAK, Karşılaştırmalı Anayasa Çalışmaları)

BİLGİ KUTUSU

Aile ile ilgili değerlerimiz:

- Sadakat
- İnanç, ibadet ve ahlaki değerlere bağlılık
- Aile üyeleri arasında sevgi, dayanışma ve yardımlaşma
- Aile üyelerinin birbirlerine bağlılığı
- Aile büyüklerine saygı
- Usulüne uygun evlilik (söz kesme, nişan, nikâh, düğün vb.)
- Aile birlikteliği

^{***} Aleyhisselam: Allah'ın (c.c.) selamı onun üzerine olsun.

⁴ bk. Nisâ suresi, 1. ayet.

⁵ bk. İbrahim suresi, 40-41. ayetler.

⁶ bk. Lokman suresi, 13-20. ayetler.

⁷ Tirmizî, Menâkıb, 63.

1.1. Evlilik ve Nikâh

Sizce “Yalnız taş duvar olmaz.” atasözüyle anlatılmak istenen nedir?

Toplumun temeli olan aile, evlilikle kurulur. Evlilik hukuki bir sözleşmeyle başlar. Karşılıklı olarak gerçekleştirilen nikâh akdiyle oluşur. **Nikâh**, bir erkek ve bir kadının birbirlerine eş olmak üzere yaptıkları mukaveledir. Bu mukaveleyle aile oluşur. Böylece nesep, hısımlık, analık babalık, evlatlık hakları ve vazifeleri, velayet, miras, nafaka münasebetleri doğar ve bunların birtakım hukuki sonuçları vardır.

İslam, evliliğin şartlarını belirlemiş ve evliliği nikâh akdi şartına bağlamıştır. Toplumun huzuru sağlamak, nikâhın tarafları olan kadın ve erkeğin hak ve hukukunu korumakla mümkündür. Buna göre İslam'ın öngördüğü nikâh, tarafların karşılıklı rızası ve şahitlerin tanıklığıyla herkese ilan edilen ve kadın için mehir gibi hakları tanıyan bir akittir. Mehir, Müslüman bir erkeğin nikâh sırasında evleneceği hanıma verdiği veya vermeyi kabul ettiği mal ya da paradır. İslam dininde mehir, kadının boşandıktan sonra yalnız başına ayakta durabilmesinin ekonomik güvencesi olarak kabul edilmiştir. Mehir miktarı kişilerin ekonomik durumu ve sosyal konumuna göre değişir. İslam hukukuna göre mehir sadece kadının hakkıdır.

Nikâh, özü itibarıyla iki insanın meşru birlikteliğini topluma duyurarak her türlü kötü zannın önüne geçmeyi, dolayısıyla ailenin toplumsal bakımdan kabulünü hedefler. Bu sayede çiftler aile yuvasını kurmuş olurlar. Aile doğacak çocuklara sevgi ve güven ortamı sağlar. Toplum da bu sayede devamlılığını korumuş olur.

Evlilik insanlar arası kaynaşmaya ve yakınlaşmaya vesile olur. Kayınpeder, kaynana, kayınbirader, elti, bacanak, görümce, baldız şeklinde isimlendirilen akrabalık, dostluk ve arkadaşlık ilişkileri kurulur. Bu sayede toplumda kaynaşma meydana gelir. Sosyal çevre genişler ve ilişkiler zenginleşir. Sevinçler ve sıkıntılar paylaşılır. Toplum değerlerini benimseyen, millî ve manevî değerlerini sahiplenen, inançlı ve ahlaklı bireyler meşru evlilikler yoluyla çoğalır. Gayrimeşru ilişkilerin önü kesilerek ahlaksızlığa giden yollar kapanmış olur.

DEĞERLENDİRELİM

Evliliğin amacına dair aşağıda verilen maddeleri değerlendiriniz.

- Sevmek ve sevilme ihtiyacı
- Neslin korunması
- Dünyaya yeni nesiller getirme
- Güven içinde olma ve korunma duygusu
- Geleceğe güvenle bakabilme

BİLGİ KUTUSU

Küfûv: İslam dinine göre ailede huzur ve mutluluğun sağlanabilmesi için eşler arasında denkliğin gözetilmesi tavsiye edilmiştir. Bu denklik küfûv kavramıyla ifade edilir. Eşitlik, denklik, benzerlik gibi anlamlara gelen küfûv evlenecek olan kadın ile erkek arasında dinî, ahlaki, ekonomik ve sosyal bakımdan gözetilmesi gereken bir durumdur. Ailede mutluluğun oluşumunda ve devamında küfûv önemli bir etkidir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 198.)

Dinimiz evliliğe önem vermiş ve evlilikle ilgili birçok ilkeyi Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah bizlere bildirmiştir. Bir Müslümanın kimlerle evlenmemesi gerektiği Nisâ suresi, 23. ayette şöyle vurgulanmıştır: **“Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları, sizi emziren anneleriniz, süt bacılarınız, eşlerinizin anneleri, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla birleşmiş değilseniz (nikâh ortadan kalktığında) kızlarını almanızda size bir sakınca yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir, Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”**

Evliliğin aşamalarını din ve gelenekler belirlemiştir. Dinimize göre şartları yerine getirilmiş bir nikah evlilik için yeterli görülmüştür. Geleneğimizde ise sırasıyla söz, nişan ve düğün gibi uygulamalarla evlilik gerçekleşmektedir. Geleneğin ortaya koyduğu bu uygulamaların toplumun kaynaşması, evlenecek çiftlerin birbirini tanımaları, birlikte yuva kurmak için gayret sarf etmeleri gibi olumlu etkileri vardır. Ancak dışardan aile ve akraba müdahaleleri, nişan ve düğün masrafları, evliliğin tamamlanmasını zorlaştırmaktadır. Bu konuda Peygamberimizin *“Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız...”*⁸ tavsiyesine kulak vererek evlilik için şartları kolaylaştırmanın yolları aranmalıdır.

Görsel 2: Evlilik insanlar arası kaynaşmaya ve yakınlaşmaya vesile olur.

⁸ Buhârî, Cihâd, 164.

OKUYALIM

Ayet ve Hadislerde Evlilik

Bir Müslüman olarak her konuda olduğu gibi evlilik ve aileyle ilgili de başvuracağımız ilk kaynaklar Kur'an ve sünnettir. Kur'an-ı Kerim'de, Peygamberimizin söz ve fiillerinde evlilikle ilgili emirler, yasaklar ve tavsiyeler vardır. Bu konuyla ilgili ayet ve hadislerden bazıları şöyledir:

“Allah size kendi cinsinizden eşler var etti. Eşlerinizden de oğullar ve torunlar verdi ve sizi temiz şeylerden rızıklandırdı. Öyleyken onlar batıla inanıyorlar da Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar?” (Nahl suresi, 72. ayet.)

“Onlar, ‘Ey Rabb’imiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle’ diyenlerdir.” (Furkân suresi, 74. ayet.)

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.” (Rûm suresi, 21. ayet.)

“Ey genç topluluğu! Aranızdan evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan korumak ve iffeti muhafaza etmek için en iyi yoldur...” (Buhârî, Nikâh, 3.)

“Birbirlerini seven (çiftlerin birleşmesi) için nikâhtan daha iyi bir çözüm yoktur.” (İbn Mâce, Nikâh, 1.)

“Bir kadınla dört şeyden dolayı evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindarı olanını tercih et. Böylelikle elin (evin-hanen) bereketlenir. ” (Buhârî, Nikâh, 16.)

1.2. Eşlerin Karşılıklı Sorumlulukları

Aile kurmak, eşlere ne gibi sorumluluklar yükler?

İnsan olmanın en önemli özelliği sorumluluklarının farkında olmaktır. İlk olarak bizleri yaratan ve varlığımızın devamı için her türlü imkânı bahşeden Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarımız vardır. İnsan olarak çevremizdeki insanlara, diğer canlılara ve doğal çevreye karşı da sorumluluklarımız vardır. Bu yönüyle aynı yuvayı paylaşan, gelecek nesle ebeveynlik yapan, Allah'ın (c.c.) emri ve Peygamber'in sünneti olarak bir araya gelen eşlerin birbirine karşı sorumluluk duymadan yaşaması mümkün değildir.

Kur'an-ı Kerim'de eşlerin birbirleri için örtü ve elbise oldukları⁹ ifade edilmektedir. Eşlerin, birbirlerinin olumsuzluklarını örtmeleri, hata, kusur ve günahlara karşı birbirlerini korumaları, eksiklerini tamamlamaları öğütlenmektedir. Elbisenin insanı güzelleştirdiği gibi eşlerin de güzel görünerek aile yuvasını güzelleştirmeleri istenmektedir. Karı koca ilişkilerinden bahseden bir başka ayette Yüce Allah “...Aranızda iyilik ve ihsanı unutmayın. Şüphesiz Allah yapmakta olduklarınızı hakkıyla görür.”¹⁰ buyurmaktadır. Birbirine güven, sadakat, sevgi, saygı ve iyi niyet içinde davranmak aile yapısını sağlamlaştırdığı gibi çıkacak sorunları da en aza indirecektir.

⁹ bk. Bakara suresi, 187. ayet.

¹⁰ Bakara suresi, 237. ayet.

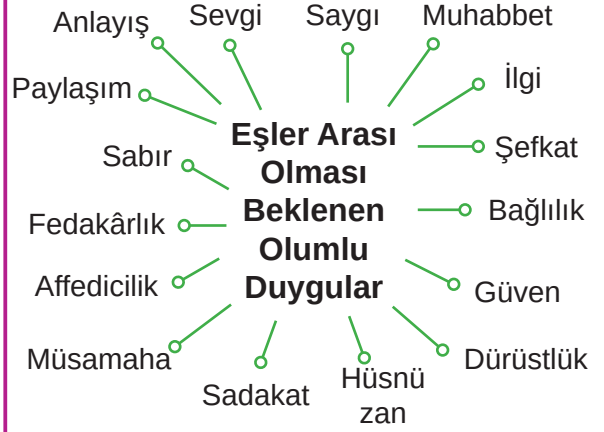
Eşler arası bağlılık ve sorumluluk konusunda da bize en güzel örneği Peygamberimiz sergilemiştir. Hz. Hatice (r.a.) için söylediği şu sözler aralarındaki bağın ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir: *“Halk bana inanmazken o inandı. Herkes bana yalancı derken o doğru söylediğimi kabul etti. Kimse bana bir şey vermezken o beni malıyla destekledi ve Allah bana ondan çocuklar ihsan etti.”*¹¹

Evlilikle birlikte eşlerin birbirleri üzerinde çeşitli hakları doğar. Peygamberimiz *“Ey insanlar, sizin kadınlar üzerinde birtakım haklarınız vardır. Onlar sizin haklarınıza riayet etmelidirler. Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Onlara karşı iyi davranınız. Eşlerinize şefkatle muamele ediniz. Siz onları Allah’ın ahdi ile aldınız. Onlar size Allah’ın ahdi ile helal olmuştur.”*¹² buyurarak bu hakları bizlere hatırlatmaktadır.

Eşlerin birbirlerine karşı gösterecekleri sevgi, saygı ve merhamet aile içi huzuru sağlayan önemli unsurlardır. Peygamberimiz *“Bir kimse hanımına kin beslemesin, onun bir huyunu beğenmezse bir başka huyunu beğenir.”*¹³ buyurarak her insanın güzel yönlerinin olabileceğini, beğenilmeyen huyların ise müsamahayla karşılanması gerektiğini bizlere öğretmektedir.

Aile içi haklarla ilgi en önemli konulardan biri de aile mahremiyetidir. Peygamberimiz *“Sizin kadınlarınız üzerindeki haklarınız sevmediğiniz kimseleri evinize sokmamaları ve hoşlanmadığınız kimselerle konuşmamalarıdır. Dikkat edin! Onların sizin üzerinizdeki hakları ise yedirmek ve giydirmek hususlarında ihsanda bulunmanızdır.”*¹⁴ buyurarak aile mahremiyetinin önemine dikkat çekmiştir. Aile mahremiyetinin ortadan kalkması, aile içinde kalması gereken sırların başkalarıyla paylaşılması ailenin huzurunu bozarak aile birliğine zarar verir. Eşler arasındaki karşılıklı sevgi ve saygıyı zedeler.

DİKKAT EDELİM

Görsel 3: Aile huzuru için saygı ve sevgi şarttır.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 118.

¹² Tirmizî, Radâ', 11.

¹³ Müslim, Vasiyyet, 5.

¹⁴ Tirmizî, Ridâ', 11.

NOT EDELİM

Sadakat: Kişinin ihanet etmemesi, aldatmaması, vefalı olması, dostluk, bağlılık, güven duyması, sözünde durması, doğruyu söylemesi; sevdiği birisini yalnızca Allah (c.c.) rızası için sevmesi, maddi bir çıkar gözetmemesi, sevdiği kişiye karşı içtenlikle davranması ve kendisine iyilikte bulunan kimsenin iyiliğini hiçbir zaman unutmaması anlamlarına gelir.

(bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 315.)

Kadın ve erkeğin çeşitli toplumsal rolleri vardır. Toplumda huzur ve güvenin sağlanabilmesi için kadınların ve erkeklerin üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi beklenir. Bütün bu sorumluluklar yerine getirilirken adalet duygusu içinde hareket edilmeli ve belirlenen haklara saygı duyulmalıdır.

Eşler birbirlerine karşı hak ve sorumluluklarını yerine getirirken birtakım hatalar yapabilirler. Bu konuda eşlere düşen görev, anlayış ve sabırla davranmaktır. Eşler birbirlerinin hakkını ihlal etmeden hata ve eksiklerin giderilmesi için farklı çareler aramalıdır. Aile içi iletişimi nezaket ölçüleri içerisinde devam ettirmelidirler.

Mutlu bir yuva için ben ve senin bize dönüşmesi gerekmektedir. Evlilikte benlerin, bize dönüşmesi için de eşler arasında sevgi ve saygıya dayalı sağlıklı bir iletişim olmalıdır.

TARTIŞALIM

Evliliğin Tadı Tuzu

Evlilik hazırlıkları yapan genç, fikirlerine çok değer verdiği yaşlı amcanın kapısını çalmış. Biraz sohbet ettikten sonra “Amca!” demiş, “Allah (c.c.) nasip ederse kısa bir süre sonra nikâh merasimimiz olacak. Sizi de bu mutlu günümüzde yanımızda görmek isteriz.”

İhtiyar amca bu güzel davete çok sevinmiş. Genci tebrik etmiş ve düğün davetini de memnuniyetle kabul etmiş. Genç “Eğer kabalık etmiş olmazsam sizden bir şey daha rica edeceğim.” demiş. İhtiyar amca “Esağfirullah buyur evladım.” demiş. Genç “Eğer mümkünse düğün hediyemi sizden şimdi istiyorum.” deyince adamcağız çok şaşırmış ve hayretle gence bakmış. Genç tebessüm etmiş ve söze devam etmiş: “Eğer şu soruma cevap verirseniz en güzel düğün hediyesini bana vermiş olacaksınız.” Yaşlı adam: “Buyur yavrum, dinliyorum.” demiş ve genç: “Hayatımı birleştireceğim kızı çok seviyorum; ama evlendikten sonra mutsuz olmaktan korkuyorum. Ömür boyu mutlu bir aile olmak için ne yapmamız lazım, söyler misiniz?” demiş.

Yaşlı amca bir süre düşünmüş ve ardından şöyle demiş: “Evladım, yemek tadı tuzu olmadan da yenir; ama lezzetli olmaz. Yemeğin tadını tuzunu unutmamak lazım.”

Delikanlı bu cümlede bir nükte olduğunu fark etmiş. “Amca, peki evliliğin tadı tuzu nedir, söyler misiniz?” demiş.

Yaşlı amca “Evlilik aşının tadı sevgi, tuzu saygıdır. Evlilik aşına sevginizi katarsanız, o yuva buram buram mutluluk kokar. Saygıyı evliliğinizden esirgemezseniz bir ömür boyu o mutluluğu kaybetmezsiniz.” diye cevap vermiş.

(Bu kitap için yazılmıştır.)

Saygı ve sevginin evlilikteki rolü nedir? Tartışınız.

1.3. Boşanma, Boşanmanın Bireysel ve Toplumsal Etkileri

“Kusursuz dost arayan dostsuz kalır.” atasözünün vermek istediği mesaj sizce nedir?

Ailede devamlılık esastır. Dinimiz, Müslüman erkek ve kadının evlenip yuva kurmasını önemsemiş, ailenin dağılmasına sebep olacak söz ve fiillerden kaçınılmasını istemiştir. Sevgi ve saygıyla kurulan evliliği bu şekilde devam ettirmek eşlere düşen en önemli görevdir.

Dinimize göre eşlerin boşanmalarına belirli şartlarda müsaade edilmiştir. Buna talak denir. Talak (boşanma), evlilik sözleşmesinin sona ermesidir. Boşanma birbirleriyle uyuşamayan eşlerin en son başvuracakları çözüm şeklidir. Ancak dinimiz, boşanma safhasına gelmeden önce, eşler arasındaki soğukluk, anlaşmazlık ve geçimsizlik gibi durumların çözümü için yollar göstermiştir. Bu çözüm sulh yoluyla evliliğin devam etmesi şeklindedir. Sulh yoluyla ailenin selamete çıkması Kur'an-ı Kerim'de şöyle vurgulanmaktadır. **“Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında, onlara bir günah yoktur. Sulh hep hayırlıdır. Zaten nefisler kıskançlığa hazırdır. Eğer iyi geçinir ve geçimsizlikten sakınırsanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”**¹⁵

Yine başka bir ayette **“Eğer karı kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz, Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır.”**¹⁶ buyrulur. Evliliğin devamı ve eşler arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi için hakeme gidilmesi şeklinde bir çözüm yolu gösterilmiştir. Eğer bunlar bir fayda vermezse son çare olarak boşanmaya izin verilmektedir. Ne var ki bu izinle birlikte boşanma yine de hoş görülmemiştir. Peygamberimiz **“Allah'ın helal kıldıklarının en kötüsü boşanmadır.”**¹⁷ buyurmuştur. Özellikle sebepsiz boşanmalar hiçbir şekilde hoş karşılanmamıştır. Bununla beraber artık bir arada bulunmalarına imkân kalmayan eşlerin genel olarak boşanma hakları kabul edilmiştir.

Görsel 4: Boşanma birbirleriyle uyuşamayan eşlerin başvuracakları en son yoldur.

¹⁵ Nisâ suresi, 128. ayet.

¹⁶ Nisâ suresi, 35. ayet.

¹⁷ bk. Ebû Dâvûd, Talâk, 3.

Dinimize göre boşanmanın nasıl olması gerektiği ortaya konulmuştur. Eşlerin birbirlerinin haklarını ihlal ederek boşanmaları Kur'an-ı Kerim'de zalimlik olarak nitelendirilmektedir. Yine boşanma sırasında eşlerin davranışlarının ihsan ve maruf ölçüleri çerçevesinde olması gerektiği ayeti kerimede vurgulanmaktadır.¹⁸ Yani aile mahremiyetini ve sırlarını ifşa etmeden, birbirleri hakkında dedikodu yapmadan, çocukları birbirlerine karşı kışkırtmadan ve en önemlisi karşılıklı haklarını ihlal etmeden güzellikle ayrılmaları öğütlenmektedir.

Boşanma sadece eşler arasında yaşanan bir durum gibi görünse de etkileri geniş bir dairede hissedilir. Evlenen çiftler öncelikle bir aile kurmuş ve daha geniş anlamda bir ailenin ve toplumun önemli bir parçası olmuşlardır. Kurulan evlilikle hısımlık ve dostluk ilişkileri başlamıştır. Boşanmayla bu ilişkilerin hepsi olumsuz etkilenmektedir ve boşanma olumsuz anlamda en çok onları etkilemektedir. Boşanma hiç kuşkusuz hem çocuklar hem de ebeveynler için oldukça zor ve stresli bir süreçtir. Çocuklar o güne kadar en fazla bağlı oldukları anne ve babalarıyla aynı ortamda birlikte olamayacaklardır. Çocukların bu durumdan psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak etkilenmeleri kaçınılmazdır.

BİLGİ KUTUSU

İhsan: Karşılık beklemeden yapılan yardım, iyilik. Kişinin, Allah'ın huzurunda olduğu bilinciyle O'nu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 161.)

Maruf: Herkesçe bilinen, tanınan, aşına olunan. Kur'an-ı Kerim ve sünnete uygun olan, dinin ve aklın güzel gördüğü her şey.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 223.)

2. Sosyal Hayatla İlgili Bazı Temel Ölçüler

İnsan, doğası gereği toplumsal bir varlıktır. İslam dininin sosyal hayatla ilgili ortaya koyduğu ilkeler fertleri birbirine kaynaştırır ve toplumda birlik ruhu oluşturur. Bu ilkelerin başında güven, barış, hakkaniyet, adalet, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma gibi değerler gelir.

¹⁸ bk. Bakara suresi, 229. ayet.

2.1. Emniyet ve Güven

Kendinizi en çok nerede güvende hissediyorsunuz? Neden?

Emniyet; insanların güven içinde yaşamalarıdır. Bir toplumda emniyet ve huzurun sağlanabilmesi için insanların can, mal, namus, akıl ve din gibi temel haklarının korunması konusunda endişe duymamaları gerekir. Emniyet ve güven toplum huzuru için büyük öneme sahiptir.

Sağlıklı bir toplum ancak birbirine güvenen insanlardan oluşur. Birbirine güvenmeyen insanların oluşturduğu toplumda sevgi, saygı ve dostluk ortamından bahsedilemez. Bu da birlik ve beraberliğin zayıflamasına yol açar.

İslam dini sosyal hayatı düzenleyen ilkeleriyle güvenilir insanlardan oluşan bir toplum meydana getirmek ister. Bu ilkelerden birisi emaneti korumaktır. Emaneti korumak konusunda Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"...Birbirinize bir emanet bırakırsanız, emanet bırakılan kimse emaneti sahibine versin ve (bu hususta) Rabbi olan Allah'tan sakınsın..."**¹⁹ Sevgili Peygamberimiz de bu konuyu *"Müslüman, insanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir."*²⁰ diyerek dile getirir.

Allah'ın (c.c.) insanlara örnek olarak gönderdiği peygamberlerin en önemli özelliklerinden birisi de güvenilir insan olmalarıdır. Sevgili Peygamberimiz de her zaman insanların güvendiği birisi olmuş hatta henüz peygamber olmadan önce "Muhammed'ül-Emin" unvanıyla anılmaya başlamıştır. Ayrıca peygamber oluşunun bir gereği olarak Allah'ın (c.c.) emaneti olan vahyi korumuş ve insanlara olduğu gibi ulaştırmıştır.

Bir toplumda devlet, hukuk, aile, eğitim ve ekonomik hayat gibi tüm alanlarda karşılıklı güven duygusunun sağlanmış olması gerekir. Örneğin sosyal hayatın önemli bir gereksinimi olan alışverişlerimizin sağlıklı yürüyebilmesi için satıcı ve müşterinin birbirlerine güvenmeleri gerekir. Yine yatırım, üretim ve pazarlama süreçlerinin tamamı güven esaslı üzerine yürümektedir. Yatırımlar güvenli ortamlarda yapılabilir. Yarın ne olacağı belli olmayan, huzursuzluk ve kargaşanın hâkim olduğu bir yerde yatırım yapılması beklenemez. Ham madde sağlama, işçi işveren ilişkileri, ulaşım gibi durumların güven içinde olması toplumda bu alanda oluşacak hizmetlerin önünü açacaktır.

Toplumda emniyet ve huzurun sağlanması için bireylerin sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir. Sorumluluklar yerine getirilmediğinde toplumda güven duygusu ortadan kalkar. Birbirine güvenmeyen insanların barış içinde yaşamaları mümkün değildir.

Görsel 5: Polis teşkilatı vatandaşların can, mal ve namus emniyetini sağlamak amacıyla hizmet etmektedir.

¹⁹ Bakara suresi, 283. ayet.

²⁰ Tirmizî, İman, 12.

YAZALIM

Emniyet ve güveni bozan durumlar nelerdir? Yazınız.

Güven Ortamının Oluşmasına Katkı Sağlayan Etkenler

2.2. Sulh

Bariş içinde yaşamak sizce nasıl sağlanır?

Sulh, bariş ve anlaşma anlamına gelir. Daha geniş anlamda ise bireyler veya toplumlar arasındaki çekişmelerin, düşmanlıkların ve çatışmaların anlaşmayla sona erdirilmesini ifade eder. Kur'an-ı Kerim'de **"Eğer müminlerden iki grup birbiriyle savaşırlarsa hemen aralarını düzeltilin..."**²¹ buyrulurak savaşın ve anlaşmazlıkların sulh yoluyla çözümlenmesi gerektiği ve bu sulhu sağlayanın da Müslümanların sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir. Bu sorumluluk yerine getirilirken hem tarafların hem de sulh için hakemlik yapacak kişilerin fedakarlıkta bulunması gerekmektedir.

İslam dininin amaçlarından biri de her türlü bozgunculuğa, çekişmeye ve çatışmaya son verip yeryüzünde sulhu gerçekleştirmektir. Sevgili Peygamberimiz her konuda olduğu gibi bu ko-

²¹ Hucurât suresi, 9. ayet.

nuda da bizlere uygulamalarıyla rehberlik etmiş, yol göstermiştir. Mekke’de Müslümanlara yapılan zorbalıklar karşısında barış imkânı aramış fakat müşrikler her defasında şiddet ve işkenceyle karşılık vermişlerdir. O, Medine’ye hicret ettiğinde oradaki kabilelerle anlaşmalar yapmış, kabileler arasında uzun süredir devam eden savaşlara son vermiştir. Mekke’li müşriklerle Hudeybiye Sulhu’nu yapmış ve Mekke’yi de yine savaşımadan anlaşma yoluyla fethetmiştir.

Toplumsal barışın bozulmasına sebep olan en önemli hususlardan biri de sosyal ve ekonomik adaletsizliklerdir. Sosyal, siyasi, ailevi barışın sağlanması; insanların birbirlerinin soy, renk, dil gibi farklılıklarını hor görmemesiyle mümkündür. Zengin ile fakir, güçlü ile güçsüz İslam’ın teklif ettiği adilane bölüşümle barış içinde yaşayabilir. Zenginliği Allah’ın (c.c.) bahşettiği bir nimet olarak bilip israf etmek yerine zekât, infak, sadaka gibi ibadetleri yerine getirerek barışa giden yola girilebilir. Kur’an-ı Kerim’de **“Onlar (takvâ sahipleri) bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah işini güzel yapanları sever.”**²² buyru-larak toplum barışının nasıl sağlanacağına işaret edilmiştir.

Barışın önündeki engeller huzursuzluk, karamsarlık, hırçınlık, kin, nefret ve intikam duygularıdır. Bu duyguların yerine dinimizin emrettiği doğruluk, adalet, merhamet, kardeşlik gibi değerlerin konulması barışı mümkün kılar. Kişilerin bu değerleri bir hayat tarzı haline getirmesi İslam’ın istediği güzel ahlaklı fertleri ortaya çıkarır. Bu fertlerin oluşturduğu toplum da barış ve huzur içinde yaşar.

Müslüman, Allah’a (c.c.) teslim olmuş bir şekilde kendisiyle ve toplumla barış içinde olan kişidir. Kişinin kendisiyle barışık olması yalandan, hileden uzak dürüst bir hayat sürdürmesiyle mümkündür. Toplumla barışık olması ise kişinin o toplumda olumlu davranışlar sergilemesiyle sağlanır.

Görsel 6: Sulh, hayatın her anında ihtiyaç duyduğumuz bir değerdir.

DEĞERLENDİRELİM

İslam’ın barışa verdiği önem açısından aşağıdaki ayetleri değerlendiriniz.

“Ey iman edenler! Hep birden barışa girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin; çünkü o, apaçık düşmanınızdır.” (Bakara suresi, 208. ayet.)

“Eğer (düşmanların) barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah’a güven; O her şeyi işitendir ve bilendir.” (Enfâl suresi, 61. ayet.)

²² Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.

2.3. Hak ve Adaleti Gözetme

Yakın bir arkadaşınızla bir başkası arasında çıkan anlaşmazlıkta haksız olan arkadaşınız olsa nasıl davranırsınız?

Hak; yerindelik, gerçeğe uygunluk, pay ve emek karşılığı alınan ücret gibi anlamlara gelir. Gündelik kullanımlarına bakıldığında hak kelimesinin kul hakkı, ana-baba hakkı, hak etmek, hakkını vermek, hakkını helal etmek, haksızlık etmek gibi farklı şekillerde kullanıldığı görülür.²³

Adalet ise, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetmek, herkese hakkını vermek, bir şeyi olması gereken yere koymak, ölçülü ve dengeli davranmak anlamlarına gelir. Adaletin zıddı olan zulüm ise zorbalık, haddi aşmak, haksızlık etmek ve başkasının hakkını yemektir.²⁴

Hak ve adalet, toplumsal hayatın temel ilkelerindendir. Hak ve adalet konusunda titizlik göstermek birey ve toplum açısından huzurlu olmanın önemli bir şartıdır. Çünkü bir toplumda işler, yapılması gerektiği gibi yapılmaz, iş bilenlere teslim edilmez ve hak edenin hakkı verilmezse o toplumda birlik, beraberlik ve düzen bozulur. Birey ve toplumun huzuru için Müslüman; ailesine, arkadaşlarına, komşularına, hayvanlara ve doğal çevreye karşı hakkaniyetli ve adaletli olmak zorundadır.

Dinimiz hak ve adalete çok büyük önem vermiştir. Bunu Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimizin davranışlarında görebiliriz. Kur'an-ı Kerim'de adaletten bahseden bir ayette Yüce Allah şöyle buyurur: **“Allah, size emanetleri mutlaka ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder...”**²⁵ Hak ve adaleti ilke edinen Peygamber Efendimizin uygulamalarına baktığımızda pek çok örnekle karşılaşırız. Örneğin, hicret sonrası Medine Sözleşmesi'yle şehirde yaşayan tüm dini grupların haklarını güvence altına alması bunlardan birisidir. Bu anlaşma ile din, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin herkese hak ve adalet ölçüleri içinde davranılmıştır. Peygamberimiz bu uygulamasıyla toplumsal barışı ve huzuru sağlamaya çalışmıştır.

Sosyal hayatın dirlik içinde olması, sorunların hukuk yoluyla çözülmesine bağlıdır. Dinimize göre haksızlığa uğrayan bir kişinin, hakkını almak için karşı tarafa yönelik bizzat kendisinin cezalandırma girişiminde bulunması doğru değildir. Böyle bir durumda toplumda kargaşa ve düzensizlik çıkar. Bu yüzden, adaletin yerine getirilmesi için suçluların cezalandırılması hukuk kurumları vasıtasıyla gerçekleşmelidir.

BİLGİ KUTUSU

el-Adl: Allah'ın (c.c.) güzel isimlerinden birisidir. Çok âdil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden anlamına gelir.

²³ bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 114.

²⁴ bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 4.

²⁵ Nisâ suresi, 58. ayet.

Haklı ile haksız aynı kefeye konulmamalıdır ve tarafgir davranılmamalıdır. Çünkü makam, mevki, zenginlik, fakirlik, akrabalık, komşuluk, güç ya da acizlik gibi gerekçelerle adaletin gerçekleşmemesi toplumda çatışmalara sebep olur. Kur'an-ı Kerim'de bu konu şöyle vurgulanmıştır: **“Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”**²⁶

Görsel 7: Adalet mülkün temelidir.

Hak ve adalet, düşmanlara karşı bile terk edilmemesi gereken ahlaki erdemlerdir. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de **“... Bir topluma olan kininiz sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin!..”**²⁷ buyru-larak dile getirilmiştir.

Hakka riayet etmek ve adaletli olmak Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu ve sevgisini kazanmaya vesiledir.²⁸ Bu iki ilkeyi gözeterek yaşamak bizleri dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırır ve yaşadığımız toplumda huzuru sağlar.

İLKELER ÇIKARALIM

Aşağıdaki ayetlerden çıkardığınız ilkeleri karşılarına yazınız.

Ayet Meâlleri	İlkeler
”Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.” (Nahl suresi, 90. ayet.)	
“Şu bir gerçek ki Allah, size emanetleri mutlaka ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder...” (Nisâ suresi, 58. ayet.)	
“Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin, yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın.” (Hûd suresi, 85. ayet.)	

²⁶ Nisâ suresi, 135. ayet.

²⁷ Mâide suresi, 8. ayet.

²⁸ bk. Mâide suresi, 42. ayet.

2.4. Kardeşlik

“Kardeşim” diye hitap ettiğiniz arkadaşlarınızın diğerlerinden farkı nedir?

Aynı anneden ve babadan doğan çocuklara kardeş denir. Bu, kardeşliğin kan bağı üzerinden yapılan bir tanıımıdır. Dinimizde kardeşlik aynı inanç etrafında buluşan insanların birlik ve dayanışma ruhunu ifade eden bir kavram olarak da kullanılmaktadır. Allah (c.c.) bu durumu Kur'an-ı Kerim de **“Müminler ancak kardeşlerdir...”**²⁹ buyurarak vurgulamıştır.

İnsan, tabiatı gereği mutluluğu ve huzuru arayan bir varlıktır. İnsanın mutluluğu, yaşadığı toplumun huzur ve düzeniyle doğrudan ilgilidir. Bu mutluluğu sağlamak için İslam'ın sunduğu en önemli ilkelerden biri kardeşliktir. Bu anlamda kardeşlik; mü'minlerin birbirlerini sevmesidir. Bu sevgi sayesinde inananlar karşılıklı saygı çerçevesinde birbirlerinin haklarını gözetirler ve sorumluluklarını yerine getirirler. Müslümanlar arasında olması gereken kardeşlik aynı zamanda muaşeret kurallarını da kapsamaktadır. Peygamberimiz *“Müminin mümin üzerinde altı hakkı vardır: Hastalandığında onu ziyaret eder, öldüğünde cenazesinde bulunur, kendisini davet ettiğinde davetine icabet eder, onunla karşılaştığında selam verir, aksırdığında ona hayır duada bulunur, yanında ve gıyabında onun için samimi davranır.”*³⁰ buyurarak bu hak ve sorumluluklardan bazılarını bizlere hatırlatmıştır. Bir ihtiyacı olduğunda kardeşinin yanında olmak, düştüğünde elinden tutmak, bir kötülüğe meylettiğinde güzel bir dille onu uyararak, borcunu ödemesine yardımcı olmak, vefa göstermek ve kardeşi için dua etmek dinimizde kardeşliğin güzel yansımalarındandır. İşte bu sorumluluklar yerine getirildiğinde sevgi temelli kardeşliğin toplumun huzuruna büyük katkısı olur.

İslam dini ortaya koyduğu ilkelerle toplumun temelini sevgi ve kardeşlik üzerine bina edilmesini istemektedir. Bunun için bir taraftan kardeşliği artıracak ve pekiştirecek davranışlara teşvik ederken diğer taraftan bu kardeşliğe zarar verecek davranışlardan da sakındırmaktadır.

Görsel 8: Müminler birbirlerine kardeşlik duygularıyla bağlıdır.

LİSTELEYELİM

“Müslüman, Müslümanın kardeşidir, ona hainlik yapmaz, ona yalan söylemez, onu yüzüstü bırakmaz. Müslümanın ırzı, malı ve kanı saygındır, ona dokunulamaz. Takva, (Allah’a karşı sorumluluk bilinci) işte şuradadır (kalpte-dir). Müslümanın, Müslüman kardeşini küçük görmesi, kötülük olarak ona yeter.”

(Tirmizî, Birr, 18.)

Yukarıdaki hadis-i şerife göre aramızda kardeşlik hukukunu bozan durumlar nelerdir? Listeleyiniz.

²⁹ Hucurât suresi, 10. ayet

³⁰ Tirmizî, Edeb, 1.

Bizler de hayatımızın birlik ve dirlik içinde sürmesi için dinimizin teşvik ettiği sevgi, dostluk, kardeşlik, merhamet, adalet, yardımlaşma gibi ilkeleri benimsemeli; toplumsal yapıyı temelinden sarsan kin, nefret ve hasetten uzak durmalıyız.

TARTIŞALIM

Peygamberimiz, Medine'ye geldikten sonra, Mekkeli Müslümanlardan bazılarını hem kendi aralarında hem de Medinelilerle kardeş ilan etmişti. Bu kardeşlik, maddi-manevi yardımlaşma esasına dayanıyordu. Yurdundan, yuvasından, ailesinden ve sevdiklerinden ayrı düşmenin verdiği garipliği, mahzunluğu gidermek; Mekkelileri, Medine'ye ve Medinelilere ısıdırmak, kendilerine destek ve kuvvet kazandırmak amacı taşıyordu.

(bk. Buhârî, Kefâlet, 2.)

Peygamberimizin bu uygulaması bugün hangi durumlarda ve nasıl uygulanabilir?
Arkadaşlarınızla tartışınız.

DÜŞÜNELİM

Peygamberimiz, Mekke'den hicret edenlerle Medinelileri birbirleriyle kardeş ilan ettiği sırada, Hz. Ali (r.a), gözleri yaşarmış olarak Peygamberimizin yanına gelip "Ya Resulallah! Sen sahabilerini birbirleriyle kardeş yaptın. Benimle hiçbir kimse arasında kardeşlik kurmadın." demiş, Peygamberimiz de ona "Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin." buyurmuştur.

(Tirmizî, Menâkıb, 21.)

Hz. Ali'nin (r.a.)* yerinde sizler olsaydınız neler hissederdiniz?
Düşününüz.

* *Radyallahu anhu: Sahabilerden veya İslam büyüklerinden birinin adı anıldığında söylenen "Allah (c.c.) ondan razı olsun." anlamındaki dua ifadesidir.*

Ayasofya-i Kebir Camii-i Şerifi içindeki Hz. Ali (r.a) hat tablosu.

OKUYALIM

Kardeşlikle İlgili Ayet ve Hadisler

"Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını bulup düzeltin ve Allah'tan korkup sakının; umulur ki esirgenirsiniz." (Hucurât suresi, 10. ayet.)

"Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yalnız bırakmaz. Kim, kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür. Kim Müslümanı bir sıkıntısından kurtarırsa, Allah da onu kıyamet günü bir sıkıntısından kurtarır. Kim bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da kıyamet günü onun bir ayıbını örter." (Ebû Dâvud, Edeb, 46.)

"Hiçbiriniz kendi nefsi için arzu ettiğini kardeşi için de sevip istemedikçe iman etmiş olmaz." (Buhârî, İmân, 7.)

“Müslüman kardeşine hakaret etmesi bir kişiye kötülük olarak yeter.” (Müslim, Birr, 32.)
“Mü’minin mü’mine karşı durumu, bir parçası diğer parçasını sımsıkı kenetleyip tutan bina gibidir.” (Buhârî, Salat 88; Mezâlim, 5.)

“Vücudun bir organı ağrıdığında, vücudunun kalan kısmının uykusuzluk ve ateş içinde bu durumdan etkilenmesi gibi Mü’minleri de birbirlerine merhamet etmede, sevgi duymada ve yardımlaşma hususunda vücudun organları gibi görürsün.” (Buhârî, Salât, 88.)

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de (gerçek anlamda) iman etmiş olmazsınız.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 130.)

2.5. Yardımlaşma ve Dayanışma

Herhangi bir konuda ihtiyacı olan birine yardım etmek sizde hangi duyguları uyandırır?

Yardımlaşma ve dayanışma, insan olmanın bir gereğidir. Yardımlaşma ve dayanışma İslam kültüründe infak, zekât, sadaka gibi uygulamalarla vücut bulmuştur. Bu bakımdan başkalarına yardımda bulunmak bizler için dinî ve insani bir sorumluluktur. Yardımlaşma ve dayanışma, insanlar arasındaki sevgi ve kardeşlik bağlarını güçlendirir, kıskançlığı ortadan kaldırır. Bu sayede toplumun farklı kesimleri arasında denge ve huzur sağlanmış olur.

Dinimizin yardımlaşmayı ve dayanışmayı teşvik etmesi İslam toplumunda vakıf geleneğinin yaygınlık kazanmasını sağlamıştır. Camiler, köprüler, okullar, üniversiteler açılmıştır. Aşevlerinde açlar doyurulmuş, misafirhanelerde evsizler başlarını sokacak bir yer bulmuştur. Hayvanlar için de özel vakıflar kurulmuştur. Böylece vakıflar, İslam kültürünün sosyal hayattaki simgesi olmuş, İslam medeniyeti bir vakıf medeniyeti haline gelmiştir. Yine geleneğimizde önemli bir yere sahip olan hanlar, hamamlar, kervansaraylar gibi tesislerin inşa edilmesi de yardımlaşma ve dayanışmanın ne kadar ileri boyutlara ulaştığının bir kanıtıdır.

ARAŞTIRALIM

Çevrenizde faaliyet gösteren bir yardım kurumunu araştırarak aşağıdaki bilgileri doldurunuz.

Kurumun adı	
Faaliyet alanı	
Telefon numarası	
e-posta/web	
Adres	
Kısa tarihçesi	
Yaptıkları çalışmalardan örnekler	

Kur'an-ı Kerim'de "Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşla, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez."³¹ buyrulurak yardım edilmesi gereken kişiler belirtilmiş ve yardım etmenin kibir ve övünme gibi duygulara sebep olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Çünkü kibir, güzel amellerin sevabını yok eden bir hastalıktır. Başa kakarak, başkalarını hor ve hakir görerek yardımda bulunmak toplumsal dayanışma ve kaynaşmaya değil bilakis ayrışmaya ve huzursuzluğa sebep olur.

DEĞERLENDİRELİM

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara suresi, 264. ayet.)

Yukarıdaki ayete göre başkalarına yardım ederken nelere dikkat etmeliyiz? Değerlendiriniz.

Peygamberimiz yardımlaşma ve dayanışma konusunda bizlere örnek olmuş ve yardımlaşmanın Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya vesile olacağını şöyle dile getirmiştir: "...Din kardeşinin ihtiyacını karşılayanın, Allah da ihtiyacını karşılar. Müslümandan bir sıkıntıyı giderenin Allah da kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Bir Müslümanın ayıbını örtenin, Allah da kıyamet gününde ayıplarını örter."³² Yine Peygamberimizin Medine'ye hicretten sonra yaptığı ilk işlerden biri Mescid-i Nebi'nin inşası olmuştur. Müslümanlar burada hem Allah'a (c.c.) ibadet etmişler hem de birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışma içinde olmuşlardır.

Yardımlaşma ve dayanışma iyilik üzere olmalıdır. Müslümanların günah işlemek veya herhangi bir kötülük yapmak amacıyla birbirleriyle yardımlaşmaları doğru değildir. Kur'an-ı Kerim'de "...İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının..."³³ buyrulurak bu konunun önemi vurgulanmıştır.

³¹ Nisâ suresi, 36. ayet.

³² Buhârî, Mezalim, 3.

³³ Mâide suresi, 2. ayet.

Dinimizin emirleri, tavsiyeleri ve öğütleri hakkıyla yerine getirildiğinde, sosyal yardımlaşma ve dayanışma da gerçekleşecektir. Dinimizin en temel ibadetlerinden olan Cuma namazı ve hacın cemaatle ifasının şart olması Müslümanlarda birlik ve beraberlik bilinci doğurur. Yine fertlerin yerine getirmesi gereken sadaka ve zekât gibi ibadetler toplumda yardımlaşma, dayanışma, birlik ve beraberlik ruhunu canlandırır. Bu yönüyle bütün ibadetler bir taraftan kişinin Allah'a (c.c.) olan bağlılığını pekiştirirken diğer taraftan da sosyal hayatın kardeşlik duyguları içerisinde inşasını sağlamaktadır.

Görsel 9: Karşılaştığımız zorlukları yardımlaşma ve dayanışmayla aşabiliriz.

Yardımlaşma ve dayanışmanın maddi ve manevi yönü vardır. Peygamberimizin “*Kimin yanında fazla binit varsa onu biniti olmayana versin. Kimin yanında fazla azık varsa onu azığı olmayana versin.*”³⁴ sözü, yardımlaşmanın maddi yönüne örnektir. Peygamberimiz “*Biriniz (din) kardeşine danıştığı zaman, danışılan kimse ona (yararlı gördüğü) görüşünü belirtsin.*”³⁵ buyurarak yardımlaşma ve dayanışmanın manevi yönüne de dikkat çekmiştir.

Başkalarının iyiliğini ve mutluluğunu istemek, karşılık beklemeden birine yardım etmek, bir başkası için kendi menfaatlerinden vazgeçmek ancak bencillikten kurtulmakla mümkündür. Bu gerçekleştiğinde insanların sıkıntılarını ve acılarını daha iyi anlayıp onların dertlerine duyarlı oluruz. Böylece toplumsal ilişkiler Allah'ın (c.c.) rızasına uygun ve arzu edilen şekilde devam eder.

NOT EDELİM

“Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.” (Müslim, Birr, 66.)

“Bir insan, kardeşine yardım ettiği sürece Allah da ona yardım eder.” (Müslim, Zikir, 38.)

“Ben ve yetime kefil olan (kol kanat geren) kimse cennette böyle (yan yana) olacağız.” (Buhârî, Talâk, 25.)

“Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa Allah onu koruması altına alır ve cennete koyar: Güçsüzlere yumuşak davranmak, anne-babaya şefkat göstermek ve elinin altında bulunan hizmetlilere iyi muamelede bulunmak.” (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 48.)

³⁴ Müslim, Lukata, 18.

³⁵ İbn Mâce, Edeb, 37.

3. Sosyal Hayatı Olumsuz Etkileyen Bazı Etkenler

3.1 Ahlaki Yozlaşma

Bulaşıcı bir hastalığın topluma yayılmaması için ne tür önlemler alırsınız?

Ahlak kelime anlamı olarak huy, mizaç ve karakter demektir. Kavram olarak ise insanın bir amaca yönelik kendi arzusuyla iyi davranışlarda bulunup kötülüklerden uzak durmasıdır. Yüce dinimiz, Müslümanın güzel ahlaklı olmasını ister. Çünkü din, insanın hem bu dünyada hem de ahirette mutlu olmasını amaçlar. Bireyin mutluluğu güzel ahlaklı bir kişi olarak yaşamasına bağlıdır. Ahlaki yozlaşma ise kişinin ve toplumun yavaş yavaş iyi ve güzel davranışlardan uzaklaşması anlamına gelir. Ahlaki yozlaşmanın en kötü tarafı, dinî ve ahlaki değerlerin bozulduğunun farkına varılmamasıdır. Ahlaki yozlaşma toplumda bir virüs gibi sinsice yayılır ve toplumu derinden saracak boyutlara ulaşır.³⁶

İnsan akıl, irade ve vicdan sahibi bir varlıktır ve bu özellikleri nedeniyle dinin emir, yasak ve öğütlerine uymakla sorumlu tutulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de iman edip güzel işler yapmak³⁷ müminlerin özelliği olarak belirtilmiştir. Peygamberimiz de *"Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."*³⁸ buyurarak İslam'ın güzel ahlaka verdiği öneme dikkat çekmiştir. İslam'a göre iyi bir insan olmak, dinî ve ahlaki ilkeleri yaşamakla mümkündür. Bu ahlaki ilkelere ulaşabilmek için ibadetler oldukça önemli bir yere sahiptir. Kur'an-ı Kerim'de *"...Muhakkak ki namaz hayasızlıktan ve kötülükten alıkoyar..."*³⁹ buyrulurken ibadetlerin ahlaka katkısı vurgulanmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Yozlaşma: Bozulma, çürüme, kötüleşme, lekelenme, aslından uzaklaşma, dejenere olma, saflığını veya dürüstlüğü kaybetme anlamındadır.

(bk. MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 92)

³⁶ bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 9.

³⁷ bk. Asr suresi, 3. ayet.

³⁸ Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 1.

³⁹ Ankebût suresi, 45. ayet.

Ahlaki yozlaşma günümüzde, iletişim araçlarının çeşitlenip çoğalması, sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla her geçen gün daha da artmaktadır. Müstehcen yayınlar yapan, ahlaki değerleri hiçe sayan bazı televizyon programları, internet siteleri, oyunlar ve dizilerle şekillenen magazin kültürü ahlaki yozlaşmaya sebep olmaktadır. Bütün bunlar insani ve ahlaki değerleri yozlaştırırken, insanı kendisine yabancılaştırmaktadır. Dinimizde bunlar malayani olarak adlandırılmıştır. Malayani olan şeyler; insanın kendisine, çevresine, dünya ve ahiret hayatına bir faydası olmayan söz ve davranışlardır. Bunlar kişiyi asıl odaklanması gereken sorumluluklarından alıkoymakta, amellerin Allah (c.c.) rızası gözetilerek yapılması gerektiğini unutturmakta ve kişiyi yapmakla emrolunduğu ibadet ve kulluktan uzaklaştırmaktadır. Oysa Müslüman, zararlıya veya faydasıza değil, dünyada ve ahirette kendisine yararlı olan amellere yönelmeli ve Peygamberimizin “*Kişinin Müslümanlığının güzelliği, malayaniyi terk etmesindedir.*”⁴⁰ sözüne kulak vermelidir.

Ahlaki yozlaşmanın temelinde insan iradesinin iyi ve doğruyu seçmek yerine nefsine boyun eğmesi ve zamanla onun sınırsız arzularının esiri durumuna düşmesi yatmaktadır. Allah (c.c.) rızasını gözeterek yaşamak yerine sınırsız haz isteği intihar, gasp, cinayet, yolsuzluk, hırsızlık, haksızlık, şiddet, edepsizlik, uyuşturucu ve fuhuş gibi Allah'ın (c.c.) haram kıldığı davranışlara sürükler. Bireyin ve sosyal hayatın huzurunu bozan bu olumsuz davranışlar ancak Allah'a (c.c.) tam bir bağlılık ve ahlaki ilkelerin hayatın merkezine alınmasıyla aşılabılır.

NOT EDELİM

“Allah'ım! Acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, yaşlılığın düşkünlüğünden, kabir azabından sana sığınırım. Allah'ım! Nefsime, senden sakınma şuuru (takvası) ver ve nefsimi arındır. Onu en iyi arındıracak olan sensin. Onun koruyucusu da onun efendisi de sensin. Allah'ım! Fayda vermeyen ilimden, ürpermeyen kalpten, doymayan nefisten ve kabul edilmeyen duadan sana sığınırım.” (Müslim, Zikir, 73.)

PROJE GELİŞTİRELİM

Size göre ahlaki yozlaşmanın en önemli üç sebebi nedir?

--	--	--

Bu üç sebebin ortadan kalkması için proje teklifleri hazırlayınız ve projenizi kısaca belirtiniz.

--	--	--

⁴⁰ Muvatta, Hüsnül'l-Hulk, 1.

3.2. Yalan ve Hile

Bir alışverişte aldatıldığınızı anladığınızda neler hissedersiniz?

Yüce Allah, insanların huzur ve güven içinde yaşayabilmeleri için bazı davranışları yasaklamıştır. Yalan ve hile, sosyal hayatı olumsuz yönde etkilediğinden İslam'ın kesinlikle uzak durulmasını istediği yasaklardandır.

NOT EDELİM

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve doğru söz söyleyin.”
(Ahzâb suresi, 70. ayet.)

Yalan; aldatmak amacıyla bilerek ve gerçeğe aykırı olarak söylenen sözdür. Doğruluğun zıddıdır. Yalan söyleyen insan, bilerek karşısındaki kişiyi aldatır, insanların güvenini kaybeder. Yüce Allah bir ayette **“...Yalan sözden sakının”**⁴¹ buyurarak insanların yalandan kaçınmalarını istemiştir. Sevgili Peygamberimiz bir hadisinde **“Müslüman, elinden ve dilinden başkalarının güvende olduğu kimsedir.”**⁴² buyurarak Müslümanı söz ve davranışlarıyla başkalarının güvenini kazanan kimse olarak tanımlamıştır.

Yalan, adaletin gerçekleşmesine engel olur. Suçluyu suçsuz, suçsuzu ise suçlu gibi gösterebilir. Yalan yere yapılan şahitlikle adaletin yerini bulması engellenmiş olur. Kur'an-ı Kerim'de **“(O kullar), yalan yere şahitlik etmezler...”**⁴³ buyrulurak Müslümanın şahitlik ederken de doğruluk üzere olması gerektiği vurgulanmaktadır.

DEĞERLENDİRELİM

“Doğruluk hayra ulaştırır, hayır da cennete. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında sıddık (dos-doğru) diye kaydedilir. Yalancılık yoldan çıkarır. Yoldan çıkmak da cehenneme sürükler. Kişi yalancılığı kendine yol edinince Allah katında kezzâb (çok yalancı) diye kaydedilir.” (Buhârî, Edeb, 69.)

Yukarıdaki hadise göre doğruluk ve yalanı sebep olduğu sonuçlar bakımından değerlendiriniz.

Hile; birini aldatmak, yanıltmak için kurulan bir tuzaktır. Yalancılık gibi hile de dinimizin yasakladığı, sosyal hayatı olumsuz etkileyen kötü davranışlardan biridir. Hile, gerçeği gizleyerek çıkar sağlamak amacıyla yapılan ve yalanı da içine alan bir hastalıktır. Bu da toplumsal barışı, güveni ve huzuru bozar. İnsanların mağdur olmasına sebep olur.

Dinimiz hilenin her çeşidini yasaklamıştır. Mesela bir esnaf, sattığı şeyin güzel taraflarını gösterip kusurlarını gizleyerek eksik ölçer veya kalitesiz eşyayı kaliteli diye satarsa alıcıyı aldatmış ve kandırmış olur. Bu da haksız kazanç olur ve kul hakkına girer. Yüce Allah bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de **“İnsanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise noksan yapan (ölçen) hilekârlara yazıklar olsun.”**⁴⁴ buyurarak insanları hile yapmaktan kaçınmaları için uyarmıştır.

Yalan ve hile, fertler arasındaki güven duygusunu ortadan kaldırır. Arkadaşlıkların bozulmasına, ailelerin parçalanmasına, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin zedelenmesine sebep olur. Yalan ve hileden kaçınmak ahlaklı insan olmanın en önemli şartıdır. Toplumsal huzur için eşlerin, çocukların, kardeşlerin, akrabaların, komşuların ve arkadaşların hepsi birbirine karşı dürüst ol-

⁴¹ Hac suresi, 30. ayet.

⁴² Buhârî, İman, 5.

⁴³ Furkân suresi, 72. ayet.

⁴⁴ Muttâfîfîn suresi, 1-3. ayetler.

malıdır. Sevgili Peygamberimiz “Bizi aldatan bizden değildir.”⁴⁵ buyurarak Müslüman toplumun bir üyesi olabilmeyi, yalan ve hileden uzak durmaya ve dürüst olmaya bağlamıştır.

OKUYALIM

Doğruluk Üzere Yaşayan İnsan	Doğruluktan Sapan İnsan
Yalan söylemeyen ve hile yapmayan insan doğruluk üzere yaşayan bir insandır. Böyle bir insandan adalet, dürüstlük, ahde vefa, emanete riayet, samimiyet, haktan ve haklıdan yana olma davranışları beklenir.	Yalan söyleyen ve hile yapan insan doğruluktan sapmış bir insandır. Böyle bir insandan aldatma, güvensizlik, sahtekârlık, iki yüzlülük, riyakârlık, samimiyetsizlik ve ihanet beklenir.

NOT EDELİM

“Münafığın alameti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder, söz verdiği zaman sözünde durmaz.” (Müslim, İman, 107.)

3.3. Tecessüs ve Mahremiyeti İhlal

“Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helal değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir...” (Tirmizî, Salât, 148.)

Hadis-i şerifte bahsedilen durumun başınıza gelmesi size neler hissettirir?

Tecessüs, bir kimsenin özel durumunu merak edip öğrenmek için onun bilgisi ve rızası dışında gizlice araştırma yapmaktır. Gizli kalması istenilen bir durumu öğrenmeye çalışmak da tecessüs olarak nitelendirilir.

Dinimizde insanların özel hayatlarının araştırılması ve ifşa edilmesi yasaklanmıştır. Çünkü bu durum kişinin en temel insani haklarından olan mahremiyeti ihlal anlamına gelir. İnsanların gizli hallerinin ifşa edilmesi, insan onurunu yaralayıcı bir durumdur. Yüce Rabb’imiz bu durumu, **“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetini araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bak bundan tiksindiniz! Allah’a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbeleri çokça kabul etmektedir, rahmeti sonsuzdur.”**⁴⁶ buyurarak yasaklamıştır. Ayette de belirtildiği gibi tecessüs ve zan, herkesin birbirinden şüphelendiği güvensiz bir ortamın oluşmasına sebep olur.

İslam insanların mahremiyetlerinin korunmasına büyük önem verir. İslam bu mahremiyeti korumak için bazı kurallar ortaya koymuştur. Tesettür de bu kurallardan biridir. Tesettür; örtünme, kapanma, gizlenme demektir. Dinimizde kadın ve erkeklerin dinen örtülmesi emredilen yerlerini

⁴⁵ Müslim, İman, 43.

⁴⁶ Hucurât suresi, 12. ayet.

örtmeleri anlamında kullanılır. Yüce Allah (c.c.) Nûr suresi, 30-31. ayetlerde bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: **“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu onlar için daha arındırıcıdır. Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Açıkta kalanlardan başka süslerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerinden bağlasınlar...”**

Mahremiyet ihlali sadece kişilerin haklarını ihlalle ilgili değildir. Özel ve resmî kurumların gizli bilgilerini araştırmak, bu bilgileri başkalarıyla paylaşmak hatta bunlardan maddi kazanç elde etmek de tecessüs ve mahremiyet ihlalidir ve hukuki sonuçlar doğurur.

Sonuç olarak, hiç kimse başkasının özel hayatını merak edip meşru olmayan yollarla öğrenmeye çalışmamalıdır. Çünkü başkalarının gizli hallerini öğrenmeye çalışan bir Müslüman harama düşmüş olur. Ayrıca başkaları hakkında su-i zana kapı aralayarak insani ilişkilere zarar vermiş olur. Evli-bekar, kadın-erkek, genç-yaşlı her mümin, tecessüs ve su-i zandan uzak durarak mahremiyetin korunması konusunda sorumluluklarını yerine getirmelidir. Bu sorumluluk bilinci öncelikle ailede kazanılır. Eşler ve çocuklar birbirlerinin ve ailelerinin sırlarını başkalarına söylememelidir. Dinimizde bu konuya gösterilen hassasiyetin amacı; bireylerin ve ailelerin özel hayatlarını güvence altına almak, sosyal hayatı etkileyen olumsuzlukları bertaraf etmek; huzur, güven ve güzel ahlakın egemen olduğu sağlıklı bir toplum oluşturmaktır.

LİSTELEYELİM

“Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna kulak kabartmayın, birbirinizin özel hallerini araştırmayın, birbirinizle üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun!” (Buhârî, Edeb, 57.)

Yukarıda verilen hadise göre toplumu olumsuz etkileyen durumların neler olduğunu listeleyiniz.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____
- 6 _____
- 7 _____
- 8 _____

Her insanın ihlal edilmemesi gereken mahremiyet alanları vardır.

3.4. Fitne, Fesat ve Terör

Birinin size açıktan mı yoksa gizlice mi düşmanlık etmesi daha kötüdür?

Fitne, bozgunculuk, karışıklık ve kargaşa çıkarmaktır. Fitne, insanlar arasındaki güven duygusunu ortadan kaldırıp şüphe ve düşmanlığa sebep olur. Dedikodu, iftira, yalan gibi tutum ve davranışlarla barış ve huzur ortamını, sosyal yapıyı ve düzeni bozmak fitne kapsamında değerlendirilir.⁴⁷

İslam dini, fitneyi en büyük günahlardan biri olarak kabul eder. Bu konuyla ilgili bir ayette “... **Fitne öldürmekten daha kötüdür...**”⁴⁸ buyrulurken fitnenin cinayetten daha tehlikeli ve ortadan kaldırılması gereken bir suç olduğu vurgulanmıştır. Çünkü fitne sebebiyle yalnız bir kişinin değil bütün toplumun yok olma tehlikesi ortaya çıkmaktadır.

Fitneyle doğrudan alakalı kavramlardan biri de nifaktır. Nifak; içi dışı bir olmamak, iki yüzlü olmak demektir. Münafık, bir yüzüyle doğruluktan, adaletten söz ederken diğer taraftan bozgunculuk ve yalan üzere planlar yapmaktadır.

Tarih boyunca fitne ve nifak hareketlerinin olumsuz yansımalarını görmek mümkündür. Peygamber Efendimiz zamanında bile münafıklar inananları Allah (c.c.) yolundan döndürmek, toplum düzenini bozmak ve kargaşa çıkarmak istemişlerdir. Kur’an-ı Kerim münafıkları, “*kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söyleyenler*”⁴⁹ şeklinde tarif etmiştir. Çünkü münafıklar, inanmadıkları halde inanmış gibi görünürler. Asıl niyetleri ise Müslümanların aralarını açmak, onları birbirine düşürmek ve böylece toplumda huzursuzluk ortamı oluşturmaktır. Barış ve huzurdan yana olduklarını söylerler fakat zora gelince hemen bozgunculuğa başlarlar.

Münafıklar, Uhud Savaşı’nda İslam ordusunu yarı yolda bırakarak geri dönmüş, Tebük Savaşı’na da bahaneler uydurarak katılmamışlardı. Kur’an-ı Kerim’de “**Şayet onlar sizinle beraber sefere çıkmış olsalardı, size bozgunculuktan başka katkıları olmayacak ve sizi fitneye düşürmek istedikleri için aranızda sokulacaklardı; içinizde onlara kulak asacak olanlar da vardı. Allah zalimleri çok iyi bilir.**”⁵⁰ buyrulurken onların asıl niyetleri ortaya konmuştur.

Fitne çıkarmak isteyenler genellikle Müslümanların ibadetlerine katılırlar ve Müslüman toplumun bir ferdi gibi davranırlar. Fakat el altından her türlü entrikayı çevirerek düşmanlarla iş birliği yaparlar. Açıktan düşmanlık yapanlara karşı önlem almak mümkünken fitne yoluyla düşmanlık yapanlara karşı önlem almak oldukça zordur. Dolayısıyla Müslümanlar bu tür düşmanlara karşı sürekli uyanık olmalı ve onların oyunlarına gelmemek için gayret göstermelidir.

Fitne sosyal ilişkilerin zedelenmesine sebep olur. Ailelerin parçalanması, komşulukların ciddi zarar görmesi, arkadaşlık ve dostlukların bozulması basit bir fitneden kaynaklanabilir. O yüzden Yüce Allah “**Ey iman edenler! Eğer bir fâsik size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.**”⁵¹ buyurarak toplumsal ilişkilerimizin fitneye kurban edilmemesi gerektiği konusunda bizleri uyarmaktadır.

Fesat, toplumda yerleşmiş olan doğru inanç, düşünce ve düzenin bozularak yalan, yanlış ve olumsuz propagandayla hak ve adaletin ortadan kaldırılması, toplumda kargaşanın hâkim ol-

⁴⁷ bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 99.

⁴⁸ Bakara suresi, 191. ayet.

⁴⁹ bk. Âl-i İmrân suresi, 167. ayet.

⁵⁰ Tevbe suresi, 47. ayet.

⁵¹ Hucurât suresi, 6. ayet.

masıdır.⁵² Fitnecilerin tam anlamıyla istedikleri sonuçlara ulaşmasıdır. Fesat çıkaranlar değerlere, örf ve âdetlere saldırarak toplumda ahlaki bir yozlaşma oluşturmaya çalışırlar. Sadece yalan söylemekle, kargaşa çıkarmakla kalmaz; ellerine fırsat geçirdiklerinde de her türlü hainlik ve zalimliği yaparlar. Fesatçıların özellikleri Kur'an-ı Kerim'de şu ayette haber verilmektedir: **“Hâkimiyeti ele aldığı anda ise ülkede bozgunculuk çıkarıp ürünleri ve nesilleri yok etmeye çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez.”**⁵³

Görsel 10: Fitne, fesat ve teröre karşı en büyük silahımız birlik ve beraberliğimizdir.

Terör; etrafa korku salmak, öldürmek, yaralamak, tahrip etmek suretiyle toplumun can, mal ve namus güvenliğini tehdit etmektir. Adalet, güven, doğruluk ve dürüstlük ilkelerine karşı düşmanca tavır alıp toplum düzenini bozmaya çalışanlar, yol kesip insanları tehdit edenler, halkın emniyet ve asayişini bozanlar terör faaliyeti içinde sayılırlar. Kur'an-ı Kerim'de bu tür faaliyetler içinde olanların bu dünyada en ağır ceza ile cezalandırılmaları gerektiği, ahirette de cezalarının çok ağır olacağı vurgulanmıştır.⁵⁴

İslam, getirmiş olduğu inanç ve ahlak sistemine karşı düşmanca tavır almaya müsaade etmediği gibi yeryüzünde fesat çıkararak toplum düzeninin bozulmasına da izin vermez. İslam, sadece insanların değil, aynı zamanda çevrenin ve ekolojik dengenin de korunmasını, böylece insanların huzurlu ve mutlu bir hayat yaşayabilmelerini hedefler.

Dinimiz, adalet, huzur ve barışı esas alır. Gerek ayetlerde gerekse hadislerde fitneye, fesda ve teröre karşı açık hükümler bulunmaktadır. Yeryüzünde bozgunculara ve fitnecilere karşı mücadele etmek Müslümanın en temel görevlerinden biridir.⁵⁵

⁵² bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 92.

⁵³ Bakara suresi, 205. ayet.

⁵⁴ bk. Mâide suresi, 33. ayet.

⁵⁵ bk. Enfâl suresi, 39. ayet.

LİSTELEYELİM

Aşağıda verilen ayetleri okuyarak fitne ve fesat çıkaranların özelliklerini listeleyiniz.

“İnsanlardan öyleleri vardır ki: “Biz Allah’a ve ahiret gününe iman ettik.” derler; oysa inanmış değillerdir.” Akıllarınca Allah’ı ve iman edenleri aldatmaya kalkışıyorlar; halbuki onlar farkında olmadan yalnızca kendilerini aldatmış oluyorlar.

Kalplerinde bir bozukluk vardır, Allah da onlardaki bozukluğu arttırmıştır. Yalan söylemeleri yüzünden, kendilerine acı veren bir azap da vardır.

Onlara “Yeryüzünde düzeni bozmayın.” denildiğinde, “Hayır, biz yalnızca ıslah edenleriz.” derler.

Biliniz ki, gerçekten bozanlar onların ta kendileridir, ama farkında olmuyorlar.

Onlara “Diğer insanlar gibi siz de iman edin.” denildiğinde, “Akılsızların inandıkları gibi biz de inanalım mı?” derler. Biliniz ki, asıl akılsızlar onlardır, fakat bilmezler.

İman edenlerle karşılaşınca “İnandık.” derler, şeytanlarıyla baş başa kaldıklarında ise “Biz sizinleyiz, biz yalnızca alay etmekteyiz.” derler.”

(Bakara suresi, 8-14. ayetler.)

1

2

3

4

5

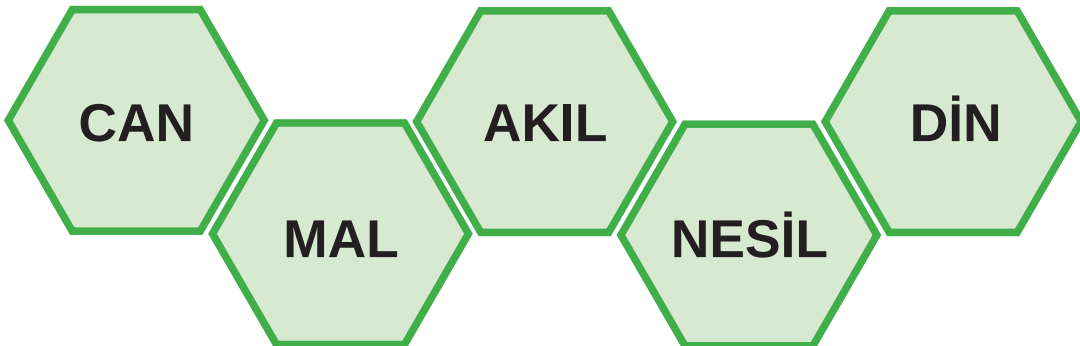
3.5. Yaralama ve Öldürme

Can güvenliğinin olmadığı bir toplumda yaşamak sizce ne tür sonuçlar doğurur?

İslam dini ortaya koyduğu ilkelerle yeryüzünde güven ve huzur ortamı oluşturmayı amaçlamıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için can, mal, akıl, nesil ve dinin korunmasını en temel hak saymıştır. İşte yaralama ve öldürme insanın kutsal olan bu haklarından yaşama hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

BİLGİ KUTUSU

İslam dininde emir ve yasaklarla muhafazası gözetilen beş temel değer

Yaralama, kişinin vücut bütünlüğüne kasti olarak zarar vermektir. Bu durum; saldırı, işkence ve kişinin bilgisi dışında uygulanacak sağlık müdahaleleriyle oluşabilir. Bu tür bir durumla karşılaşan birey acı, elem ve ıstırap içine düşer. Maddi ve manevi hakları ihlal edilmiş olur. Yaralama kasti olarak meydana gelebileceği gibi hatayla da oluşabilir.

Tedbirsizlik ve alkollü araç kullanımı gibi sebeplerle ülkemizde çok sayıda trafik kazası meydana gelmektedir. Buna bağlı olarak birçok insan yaralanmakta veya ölmektedir. Yine iş güvenliğine gereken özen gösterilmediğinden insanların yaralandığı ve öldüğü iş kazaları yaşanmaktadır. Bu durumlarda kasit olmasa bile kuralların ihlal edilmesi ve tedbirsizlik sonucu insanların yaralanması veya ölmesi dinen de kabul edilemez.

Görsel 11: Kurallara uyarak hem kendimize hem de başkalarına zarar vermemiş oluruz.

Öldürmek, bir kimsenin hayat hakkını elinden almak demektir. Hayata yönelik her türlü tehdit ve tehlikeden uzak bir şekilde yaşayabilmek tüm insanların doğuştan kazandığı en tabii haklardandır. Diğer bütün haklar bu hakkın varlığına bağlı olduğu için yaşama hakkı, bütün hakların da temelidir.

Kur'an-ı Kerim'de **"...Allah'ın muhterem kıldığı cana kıymayın..."**⁵⁶ buyrulurken bir kimseyi öldürmek büyük bir günah kabul edilmiştir. Bir başka ayette ise **"... Kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur..."**⁵⁷ buyrulurken bir insanı öldürmenin ne kadar büyük bir suç olduğu vurgulanmış ve bir canı kurtarmanın ne kadar erdemli bir davranış olduğu anlatılmıştır.

DEĞERLENDİRELİM

İnsani değerlerin toplum genelinde zayıflamasıyla yaralama ve öldürme olaylarının artması arasındaki ilişkiyi arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

3.6. Zina

Bir günahı işlememekle o günaha yaklaşmamak arasında sizce ne gibi farklar vardır?

Zina, evlilik bağı olmaksızın iki kişinin gayrimeşru ilişki kurmalarına denir.⁵⁸ Zina yapan kimseye "zânî" denilir. Zina dinimizin yasakladığı en büyük günahlardandır. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur."**⁵⁹ buyurarak zinayı haram kılmış ve müminlerin bu günahı uzak durmalarını emretmiştir.

⁵⁶ İsrâ suresi, 33. ayet.

⁵⁷ Mâide suresi, 32. ayet.

⁵⁸ bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 402.

⁵⁹ İsrâ suresi, 32. ayet.

Ailenin huzuru için en önemli dayanak noktası eşlerin birbirlerine olan sadakatleridir. Sadakat birbirine vefa gösterme, güven duyma, sözünde durma ve doğruyu söyleme anlamlarına gelir. Nikâh ile Allah'ın (c.c.) ve insanların önünde birbirine eş olma sözü veren çiftlerin bu söze sadık kalmamaları aile yuvasının yıkılmasına neden olmaktadır. Bu sadakatsizliğin en bariz göstergesi zinadır. İslam dini birbirini aldatarak zina eden erkek ve kadının mahkemede ispatlanması durumunda cezalandırılmasını istemektedir.⁶⁰ Aynı zamanda iffetli erkek ve kadına zina iftirası atmak da en büyük günahlardan sayılmış ve iftirada bulunanların cezalandırılması istenmiştir.⁶¹

Yüce Allah insanların, hayvanların ve bitkilerin hepsini çift yaratmıştır. “**Her şeyi çift (erkek-dişi) yarattık ki düşünüp ders alasınız.**”⁶² ayeti, bu gerçeği ifade etmektedir. Erkek ve dişi olarak yaratılan varlıklar soylarını bu sayede sürdürürler. Yüce Allah'ın sağlıklı nesillerin devamı için koyduğu bu yasa (sünnetullah) erkek ve kadının meşru birlikteliğiyle oluşan aile kurumuyla devam edebilir. Bu meşruiyet nikâh ile gerçekleşmektedir. İnsanların erkek ve kadın olarak birbirini tamamlayan iki cins şeklinde yaratılması, sosyal hayatın dengesini ve insanların mutluluğunu sağlayan önemli bir unsurdur. İnsanlar fıtrata ve toplumsal yasalara aykırı davrandığında bu denge bozulur. Bütün bunlardan dolayı İslam dini zinayı yasaklamış ve zinaya götüren yolları kapatmıştır.⁶³ Gelecek nesillerin emniyeti, insanların kendi aileleri içinde meşru bir hayat yaşamalarıyla sağlanır. Zina ise nesli ve aile yapısını bozan gayri ahlaki bir davranıştır. Ayrıca bu davranış aile ve toplum ahlakını çökertmekte, psikolojik huzursuzluklara ve sosyal dengesizliklere sebep olmaktadır.

Zinadan ve zinaya götürecek her türlü davranıştan kaçınmak ahlaklı ve iffetli bir Müslümanın en büyük özelliğidir. Bu kapsamda müstehcen yayınlardan da uzak durmak gerekmektedir. Çünkü bu yayınlar cinsellik üzerinden zinaya, fuhuşa ve daha başka gayri ahlaki davranışlara özendirilmektedir.

DEĞERLENDİRELİM

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 8. maddesinin (f) fıkrasında televizyon ve radyo yayınlarında “Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.” ifadesi yer alır.

Bir yayın ilkesi olarak kanunda yer alan bu düzenlemenin amacı nedir? Değerlendiriniz.

3.7. Alkol ve Madde Bağımlılığı

Akıl ve iradesini kullanamamak insana neler kaybettirir?

Akıl ve irade, insanın en temel iki özelliğidir. Akıl, iyi ile kötüyü ayırt etmemizi; irade ise iyi veya kötünden birini seçmemizi sağlar. Bu özelliklerin sağlıklı işlememesi durumunda yaratılış amacımıza uygun hareket edemeyiz.

İslam'da akıl, can, nesil, mal ve din korunması gereken temel değerlerdir. Bu değerleri ortadan kaldıracak veya onlara zarar verecek tüm fiiller dinimizce haram kılınmıştır. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilir: “**Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve**

⁶⁰ Nûr suresi, 2. ayet.

⁶¹ Nûr suresi, 4. ayet.

⁶² Zâriyât suresi, 49. ayet.

⁶³ bk. İsrâ suresi, 32. ayet; Tahrîm suresi, 6. ayet; Nûr suresi, 30-31. ayetler.

şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yoluyla ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?⁶⁴ Peygamberimiz de bir hadisinde "*İçki, bütün kötülüklerin anasıdır.*"⁶⁵ buyurarak içkinin birçok olumsuz davranışa kapı açtığını belirtmiştir.

Alkollü içecekler ve uyuşturucu maddeler beyni ve merkezi sinir sistemini olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle bunlar aklımızı kullanmayı engelleyen ve bizi iradesiz kılan zararlı maddelerdir. Alkol ve uyuşturucu maddenin kişiye verdiği en büyük zarar bağımlılıktır. Bağımlılık, bir maddeye karşı duyulan "onsuz yaşayamama" halidir. Bu durumdaki bireyde stres ve kaygı seviyesi yüksek olduğundan, akıl ve iradenin sağlıklı bir şekilde kullanılması mümkün değildir.⁶⁶

Alkol kullanmak trafik kazalarının en önde gelen sebepleri arasındadır. Bu kazalarda yaralanma ve ölümlerin gerçekleşmesi alkol kullanan kişide ömür boyu kurtulamayaçağı vicdan azabına sebep olmaktadır. Ayrıca alkol ve uyuşturucu bağımlılığı aile ilişkilerini de olumsuz etkilemektedir. Ailenin bir üyesinin alkol ve uyuşturucu madde kullanması, aile içinde ciddi sorunlara ve çatışmalara neden olmaktadır. Bağımlılık haline dönüşen bu alışkanlıklar çeşitli nedenlerle ailede yalanı, baskıyı, saldırganlığı ve şiddeti doğurmaktadır. Bu durum aile içinde onulmaz yaralar açarken diğer taraftan bireyin toplumla ilişkilerinin bozulmasına sebebiyet vermektedir.

Görsel 12: Alkol kullanımı olumsuz sonuçlara sebep olur.

Alkol kullanımı sosyal hayatı olumsuz yönde etkiler. Sevme, sevilme ve ait olma gibi duygularımızın karşılanması, çevremizdeki insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmamıza bağlıdır. Alkollü içki içmek, uyuşturucu madde kullanmak, sigara içmek veya nargile kullanmak gibi davranışlar sadece bize değil; ailemize, sevdiklerimize, akrabalarımıza, çevremize, yaşadığımız topluma ve devletimize zarar verir. Yeteneklerimizi kullanmamızı engeller ve üretkenliğimizi azaltır. Bu durum bizi maddi ve manevi olarak zarara uğratar.

Alkol ve uyuşturucu madde kullanımının, birey ve toplum için birçok olumsuzlukları vardır.

Alkol ve uyuşturucunun bireysel zararları	Alkol ve uyuşturucunun toplumsal zararları
Akıl yetisini kullanmayı engeller.	Sosyal ilişkiler zedelenir.
Ruh ve beden sağlığını bozar.	Aile huzuru bozulur.
Güven duygusunu zedeler.	Meslek hayatını olumsuz etkiler
Bağımlılık oluşturur.	Kamu sağlık harcamalarını artırır.
İradeyi zayıflatır.	Suç oranları artar.
Fakirleştirir.	Devlet ekonomisine zarar verir.
Yalnızlığa mahkum eder.	Güven ve huzur ortamı bozulur.

⁶⁴ Mâide suresi, 90-91. ayetler.

⁶⁵ Nesai, Eşribe, 44.

⁶⁶ bk. www.yesilay.org.tr

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Sosyal hayatı olumsuz etkileyen hususlardan bazılarını yazınız.

.....

.....

2. Sosyal hayatla ilgili temel ölçüler nelerdir? Yazınız.

.....

.....

3. İslam'ın aileye verdiği önemi belirterek kısaca açıklayınız.

.....

.....

4. Fitne, fesat ve terörün toplum birliği açısından zararları nelerdir? Yazınız.

.....

.....

5. Alkol bağımlılığının bireysel ve toplumsal zararları nelerdir? Yazınız.

.....

.....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı aile ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Ailenin bir üyesinin alkol ve uyuşturucu madde kullanması, aile içinde ciddi sorunlara ve çatışmalara neden olmaktadır. Bağımlılık haline dönüşen bu alışkanlıklar çeşitli nedenlerle ailede yalanı, baskıyı, saldırganlığı ve şiddeti doğurmaktadır.

Yukarıdaki paragrafa göre, alkolün zararlarını öğrencilerine anlatan bir öğretmenin en çok üzerinde durduğu değer aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aile
- B) Ekonomi
- C) Din
- D) Kültür
- E) Sanat

2. İslam dini ortaya koyduğu ilkelerle yeryüzünde güven ve huzur ortamı oluşturmayı amaçlamıştır. İslam dini, bunu gerçekleştirmek için can, mal, akıl, nesil ve dinin korunmasını en temel hak saymıştır. Yaralama ve öldürme insanın kutsal olan bu haklarından yaşama hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki paragrafı en güzel şekilde destekleyen ayet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) “Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir...” (Mâide suresi, 90. ayet.)
- B) “... Kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur...” (Mâide suresi, 32. ayet.)
- C) “İnsanlardan öyleleri vardır ki: “Biz Allah’a ve ahiret gününe iman ettik.” derler; oysa inanmış değillerdir.” (Bakara suresi, 8. ayet.)
- D) “Rabbin O’ndan başkasına kulluk etmemenizi, anneye babaya iyilikle muamele etmenizi emretti...” (İsrâ suresi, 23. ayet.)
- E) “Onlar, ‘Ey Rabb’imiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle.’ diyenlerdir.” (Furkân suresi, 74. ayet.)

3. Bozgunculuk, karışıklık ve kargaşa çıkarmak anlamına gelir. İnsanlar arasındaki güven duygusunu ortadan kaldırıp şüphe ve düşmanlığa sebep olur. Barış ve huzur ortamını, sosyal yapıyı ve düzeni bozmak bu fiil kapsamında değerlendirilir.

Yukarıda tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Terör
- B) Zina
- C) Fitne
- D) Yaralama
- E) Hile

4. I. Emniyet ve Güven	a. “Müslüman kardeşini küçük görmesi bir kişiye kötülük olarak yeter.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 35.)
II. Sulh	b. “...Bir topluma, olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin...” (Mâide suresi, 8. ayet.)
III. Hak ve Adaleti Gözetme	c. “Eğer müminlerden iki grup birbiriyle savaşarlarsa hemen aralarını düzeltin...” (Hucurât suresi, 9. ayet.)
IV. Kardeşlik	d. “Biriniz (din) kardeşine danıştığı zaman, danışılan kimse ona (yararlı gördüğü) görüşünü belirtsin.” (İbn Mâce, Edeb, 37.)
V. Yardımlaşma ve Dayanışma	e. “Müslüman, insanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir.” (Tirmizi, İman, 12.)

Yukarıda verilen davranışlarla ilgili ayet ve hadislerin eşleştirilmesi hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) I-c / II-b / III-e / IV-a / V-d
- B) I-d / II-c / III-a / IV-b / V-e
- C) I-a / II-d / III-b / IV-e / V-c
- D) I-e / II-c / III-b / IV-d / V-a
- E) I-e / II-c / III-b / IV-a / V-d

5. I- Şahsımızı ilgilendirmedeği sürece kötülöklere duyarsız kalabiliriz.
II- İnsanların kusurlarını araştırmak dinimize göre uygun bir davranıştır.
III- Başkalarının ilişkilerini düzeltmek için aracılık yapmak güzel bir davranıştır.
IV- Yalan ve hile, toplumsal ilişkilere zarar veren kötü davranışlardır.

Yukarıda verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) I-II-IV
B) Yalnız III
C) II-III
D) III-IV
E) Yalnız IV

6.

I	Sadakat	Doğruluk
II	Kardeşlik	Uhuvvet
III	Kibir	Tevazu
IV	Sulh	Barış
V	Emanet	Güven

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

- A) I-II
B) II-IV
C) III-IV
D) Yalnız III
E) II-III

7. İslam dini, aileye büyük önem vermiştir. Çünkü İslam dininde, sağlam bir toplumun inşası sağlıklı bir aile yapısıyla mümkündür. Sağlıklı bir ailenin de doğru yetiştirilmiş bireyler tarafından kurulacağı çeşitli ayet ve hadislerle açıklanmıştır.

Aşağıdaki ayet ya da hadislerden hangisi yukarıda anlatılanlarla ilişkilendirilemez?

- A) "Hiçbir baba, evladına güzel terbiyeden daha üstün bir hediye vermemiştir." (Tirmizî, Birr, 33.)
B) "Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetime uygun davranmazsa benden değildir..."(İbn Mâce, Nikâh, 1.)
C) "Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter." (Ebû Davûd, Zekât, 45.)
D) "Rabbin O'ndan başkasına kulluk etmemenizi, anneye babaya iyilikle muamele etmenizi emretti..." (İsrâ suresi, 23. ayet.)
E) "...Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyi ve yararlı işleri en güzel şekilde yapanları sever."(Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.)

8. "...Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanındaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin..." (Nisâ suresi 36. ayet.)

"Komşusu açken, tok yatan kimse bizden değildir." (Buhâri, Edebü'l-Müfred, 52.)

Yukarıdaki ayet ve hadiste verilmek istenen ana mesaj nedir?

- A) Ekonomik hayatı canlandırmak
- B) Toplumsal birlik ve dayanışma
- C) Siyasi hayata katılmak
- D) Bireyi ibadetlere alıştırmak
- E) İnsanları kötülükten sakındırmak

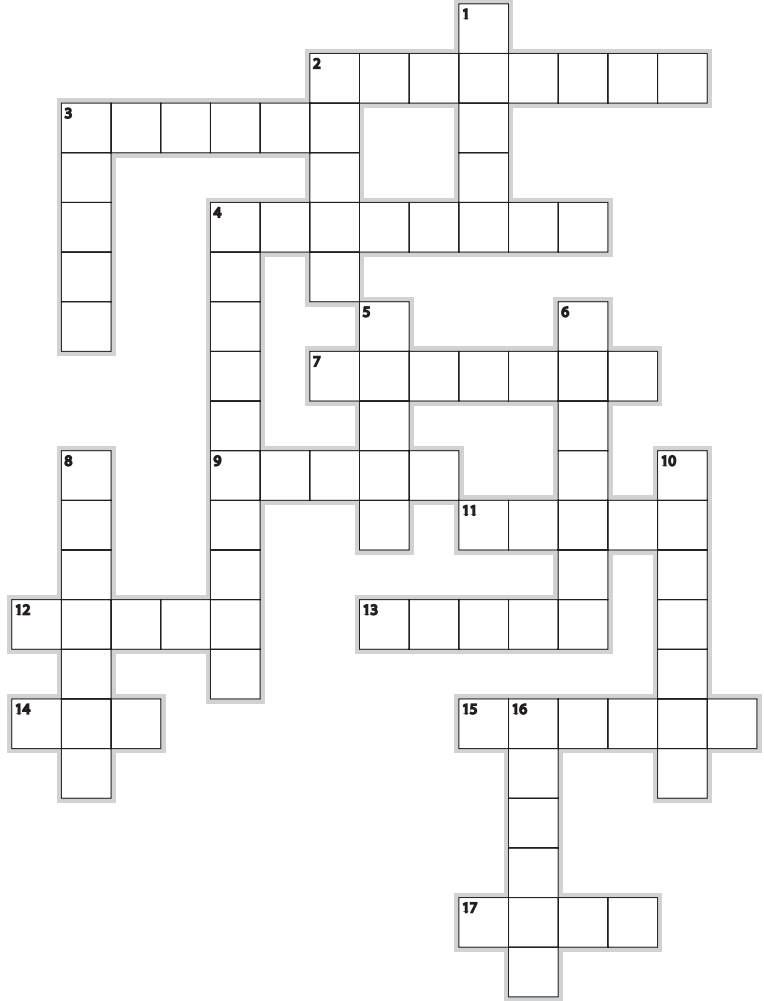

BULALIM

Soldan Sağa

2. Bir kimsenin özel durumunu merak edip öğrenmek için onun bilgisi ve rızası dışında gizlice araştırılması.
3. Yetim, yaşlı ve yoksul kimseler veya boşanmış olduğu hâlde kocalarıyla henüz ilişkileri tam olarak kesilmemiş olan kadınlar için belirlenen yiyecek, giyecek, ev ve benzeri şeyler veya bunları karşılayacak para.
4. Birlikte yaşayıp hoş geçinmek, karşılıklı iyi ve güzel ilişkiler kurmak.
7. Hakkından isteyerek vazgeçmek, el çekmek, fedakarlıkta bulunmak.
9. Ölen kimsenin, akrabası olan kimselere belli ölçüler içerisinde paylaştırılmak üzere bıraktığı para ve her türlü taşınır, taşınmaz mal.
11. Evlenmelerine dinî bir engel bulunmayan ve belirli şartları taşıyan erkek ve kadının beraberce bir hayat sürmek için şahitler önünde gerçekleştirdikleri evlilik anlaşması.
12. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozmak.
13. Ahlak kurallarına bağlı kalarak insanın namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması erdemi.
14. Yerindelik, gerçeğe uygunluk, pay ve emek karşılığı alınan ücret.
15. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetmek, herkese hakkı olanı vermek, bir şeyi olması gereken yere koymak, ölçülü ve dengeli davranmak.
17. Birini aldatmak ve yanıltmak için kurulan tuzak.

Yukarıdan Aşağıya

1. Müslüman bir erkeğin nikâh sırasında evleneceği hanıma verdiği veya vermeyi kabul ettiği mal ya da para.
2. Evli eşlerin evliliği sona erdirmeleri, evlilik anlaşmasını bozmaları.
3. İnsanın soyu, atalar, dedeler silsilesi.
4. Bir insanın diğer insanlara açmadığı gizli ve özel alanı. Herkes tarafından bilinmeyen ve açıklanması sahibinin sorumluluğunda olan sırlar ve bilgiler.
5. Toplumda yerleşmiş olan doğru inanç, düşünce ve düzenin bozularak yalan, yanlış ve olumsuz fiillerle hak ve adaletin ortadan kaldırılması, toplumda kargaşanın hâkim olması.
6. İhanet etmemek, aldatmamak, vefalı olmak, dostluk, bağlılık, güven duymak, sözünde durmak, doğruyu söylemek.
8. İnsanların kendi istekleriyle şahitlerin huzurunda evlenmeleri.
10. Kardeşlik.
16. Tedirginliği, üzüntüsü ve sıkıntısı olmama durumu; huzur, rahat, iyi geçim.

